

KATOLIKUS KÁNTORLAPOK

Szerkeszti: Balogh P. Piusz OPraem,
a gödöllői Premontrei Szent Norbert Egyházzenei Szakközépiskolában

Egyházi rend, egyházi hierarchia — II.

A keresztény egyházak szervezetét általánosságban bemutató összefoglalónk befejeztével megismerkedünk az örmény egyházzervezet kialakulásával, fejlődésével. Az ókeresztény egyházi írók (Eusebios, Tertullianus) tanúsága szerint az apostoli térítés nyomán viszonylag korán megszerveződött az egyházi hierarchia az örmény keresztények között. 200 körül már ismert Meruzanész örmény püspök levelezése az alexandriai egyházzal. Mint a kappadókiai egyház missziós területe az edesszai érsekség fennhatósága alatt állt. Itt szentelték püspökké Világosító Szent Gergelyt vagy a szebasztei Szent Balázs püspököt 290 körül és elődjét, a szintén vértanúságot szenvedett Athanagineszt. Szent Gergely fiát, Arisztakészt 320 körül már az örmény hierarchia püspökei szentelték föl, majd 325-ben delegálták az I. egyetemes zsinatra (Nikaia).

Az örmény egyház megerősödésére utal, hogy 374-től megszűnt a kappadókiai egyházhoz fűződő filiális viszonya. Ettől kezdve viseli az örmény fő püspök a katholicosz (egyetemes egyházfő) címet: először Huszik püspök használta. A IV–V. században az első egyházi központ Astisat volt, csak 450 után lett a katholicátus székhelye Dvin. Belpolitikai nehézségek miatt (Vardan Mamikonjan nemzeti fölkelése) a 451-es, IV. egyetemes zsinaton (Kalkhedon) az örmény egyház nem képviseltette magát, így az ott folyó dogmatikai vitákban nem vett részt. Ezt követően részben a zsinati viták meg nem értése, részben a kialakult egyházpolitikai ellentétek következtében 506-ban a dvini zsinat ki mondta az örmény egyház önállóságát. A VII. században a hivatalos egyházi központtól függetlenül az egyházfők tényleges tartózkodási helye Ecsmiadzin, ill. Zvartnoc lett.

Az iszlám terjeszkedése és a belpolitikai helyzet függvényében a katholicátus székhelye többször változott. 971-től Argina, majd 1031-től —rövid időre— Ani lett az egyházi központ. Ani első pusztulása után a katholicátus Zamantába költözött. Kilikia a kereszties hadjáratok idején annyira önállósult, hogy területén 1293-ban önálló katholicátus keletkezett Szisz székhellyel. Az átmeneti különválás után, 1441-ben a két katholicátus egyesült, de mindkét egyházi vezető megtartotta a katholicosz címet. A távolabbi örménylakta területek egyházi irányítására hozták létre 1311-ben a jeruzsálemi, 1641-ben a konstantiná-

polyi örmény patriarchátust. Ez a szervezeti rend (2 katolikátus, 2 patriarchátus) máig fennáll az örmény apostoli egyházban.

A XX. század szomorú eseményeinek következtében megnövekedett az európai és tengerentúli diaszpórák létszáma. Ezek egyházszervezetét is meg kellett teremteni. Így az Egyesült Államokban érsekség (New York) és püspökségek (Hollywood, Los Angeles) alakultak, de püspökség működik Kanadában, Argentínában és Brazíliában is. Európában Párizsban alakult érsekség, amely afféle nyugat-európai exarchátus szerepét is betölti. Több városban (pl. Bécs) a lelkészség vezetője is fölszentelt püspök. Közép-Európában az örmény apostoli (gregoriánus) egyháznak nincs hierarchiája.

Guzsik Tamás

(Megjelent az Örmény Egyházi Hírlevél, II/8. 1998. június 16-i számában)

Az Agnus Dei (Isten Báránya) és a kommúnió (áldozási ének)

Elérkeztünk a szentmise két utolsó hivatalos énekéhez. Szó volt már az előző négy állandó részről (Kyrie, Gloria, Credo, Sanctus), melyek önmaguk tartalmát közlő, de nem szertartást kísérő énekek. Szó volt a szekvenciával kibővülő, mindig változó szövegű misepropriumokról (introitus, graduále, alleluja, traktus, offertórium), melyek közül kettő, az introitus és az offertórium, szertartást kísérő ének. E két utolsó tétel is, az Agnus Dei és a kommúnió-ének, fontos szertartások lefedését szolgálja.

A mise utolsó ordinárium-tétele, az Agnus Dei (Isten Báránya), a szentáldozást megelőző kenyértörés szertartásának kísérő éneke. Midőn a szent kenyér megtöretik, amint Krisztus teste is a szenvedésben, és a szent színek elegyítésére is sor kerül („Krisztus testének és vérének egyesítése váljék a szent áldozásban lelkünk üdvösségére!”), akkor énekel a liturgia háromszoros megszólítással az egy személyű áldozatról és áldozatbemutatóról, Jézus Krisztusról, aki egyedül képes elvenni a világ bűneit. Keresztelő Szent János felkiáltása nyomán (Jn 1,29) alakul a szöveg: „Isten Báránya, ki elveszed a világ bűneit, irgalmazz nekünk!” Az irgalomkérés és a hódolat kinyilvánítása egy hangon olvad össze, mely a harmadik megszólítás után a megváltó Krisztusban lévő igaz békéért könyörög („adj nekünk békét!”). Az Agnus Dei legősibb és minden helyzetben legmagasztosabb megszólalása a *missa mundi* recitatív dallama, de a díszesebb gregorián dallamok is méltóképpen hordozzák a változatlan szöveget.

A kommúnió-ének a mise utolsó proprium-tétele, mely a kommúnió-szertartás, az áldozás alatt hangzik. Jól megfér a szentségi népelemek mellett, akár előtte, akár utána, mert alkalmas zsoltárokból vagy evangéliumból vett szövegével szemlélődik a szent misztérium fölött: „Ragyogtasd fel arcod szolgád fölött, Isten, szabadíts meg engem irgalmasságodban!” vagy: „Aki eszi az én testemet és issza az én véretem, énbennem marad és én őbenne.” A további